

Sutaikinimo liturgija

Kun. Artūras KAZLAUSKAS

Pagaliau ir Bažnyčia Lietuvoje turi 1973 m. atnaujintas Atgailos sakramento apeigas: praėjusiais metais Vyskupų Konferencija jas išleido lietuviškai. Apeigos akcentuoja gilesnį asmeninį bendravimą bei dialogą tarp nuodėmklausio ir atgailaujančiojo (dažnai toks atgailaujantis krikščionis vadinamas lotyniškos kilmės terminu penitentas). Šių apeigų turinys pranoksta paprastą nuodėmių sąrašo pateikimą. Apeigų metu siekiama, kad būtų atpažintas Dievo Dvasios veikimas atgailaujančiojo gyvenime, kviečiant jį gailėtis ir atsiversti. Net tada, kai Atgailos sakramentas švenčiamas vien tik kunigo ir penitento, atgaila yra bendruomeninė, ne privati. Vatikano II Susirinkimo Konstitucija apie šventąją liturgiją *Sacrosanctum concilium* kvietė į atgailos reformą, kuri pabrėžtų šio sakramento socialinį bei bažnytinį – bendruomeninį pobūdį (SC 72). Reformai vykdyti buvo akcentuoti keturi atgailos elementai: nuodėmė žeidžia tiek Dievą, tiek Bažnyčią; susitaikinimas su Dievu ir su Bažnyčia vyksta tuo pačiu metu; Bažnyčia bendradarbiauja su nusidėjusiuoju atsivertimo procese; Atgailos sakramentas ugdo krikščioniškąjį gyvenimą.

Atgailos sakramento kilmė

Savo gailėstingumą Dievas Tėvas parodė pasauliui, kai Kristaus krauju ant kryžiaus sutaikino visa, kas yra žemėje ir danguje. Dievo Sūnus tapo žmogumi, gyveno tarp žmonių, kad juos išlaisvintų iš nuodėmės vergijos ir iš tamsybių pakviestų į savo nuostabią šviesą. Jis ir savo veiklą žemėje pradėjo pakviesdamas: „Atsiverskite ir tikėkite Evangelija“ (Mk 1, 15). Jau pranašų lūpose dažnai skambėjo šis kvietimas atgailauti, o Jonas Krikštytojas atėjo skelbti atsivertimo krikštą nuodėmėms atleisti (Mk 1, 4) ir savo žodžiu rengė žmonių širdis Dievo karalystės atėjimui. Pagaliau Jėzus ne tik ragino žmones atgailauti – palikti savo nuodėmes ir visa širdimi atsisąjūti į Dievą, bet ir pats priimdavo nusidėjėlius ir juos sutaikindavo su Tėvu. Ir ligonius gydė, kad parodytų, jog turi galią atleisti nuodėmes. Jėzus dėl mūsų nuodėmių mirė ir prisikėlė, kad mus nuteisintų. Dėl to tą naktį, kurią turėjo būti išduotas, pradėdamas savo išganingąją kančią, įsteigė Naujosios Sandoros Auką, kad jo išlietu krauju būtų atleistos nuodėmės. Po prisikėlimo atsiuntė apaštalams savo Šventąją Dvasią, kad jie turėtų galią atleisti ir sulaikyti nuodėmes, kad gautų paskyrimą skelbti jo vardu visoms tautoms atgailą ir nuodėmių atleidimą. Petrui Viešpats pasakė: „Tau duosiu dangaus karalystės raktus; ką tu suriši žemėje, bus suriša ir danguje, ir ką atriši žemėje, bus atriša ir danguje“ (Mt 16, 19). Jau Sekminių dieną Petras skelbė nuodėmių atleidimą Krikštu: „Atsiverskite, ir kiekvienas tepasikrikštija vardan Jėzaus Kristaus, kad būtų atleistos jums nuodėmės“ (Apd 2, 38). Dėl to Bažnyčia nuolat ragina žmones nusigręžti nuo nuodėmių ir švęsdama atgailą skelbia Kristaus pergalę prieš nuodėmę.

Šioji pergalė pirmiausia atsispindi Krikšte, kuriame senasis žmogus nukryžiuojamas kartu su Kristumi, kad būtų sunaikintas nuodėmingas kūnas ir daugiau nebevegautume nuodėmei, bet kartu su Kristumi prisikeltume Dievui ir jam gyventume. Todėl Bažnyčia išpažįsta savo tikėjimą: „Tikiu... vieną Krikštą nuodėmėms atleisti“.

Eucharistijoje sudabartinama Kristaus kančia. Taip Bažnyčia nuolat aukoja Dievui už visos žmonijos išganyką Kūną, už mus atiduotą, ir Kraują, už mus išlietą, nuodėmėms atleisti. Eucharistijoje Kristus yra aukojamas kaip mūsų sutaikinimo Auka.

Kai mūsų Gelbėtojas Jėzus Kristus apaštalams ir jų įpėdinams suteikė dievišką galią atleisti nuodėmes, savo Bažnyčioje jis įsteigė Atgailos sakramentą, idant tikintieji, kurie po pirmojo Nuplovimo įkrenta į nuodėmę, atnaujinimo malone būtų sutaikyti su Dievu. Bažnyčia turi „ir vandenį, ir ašaras – Krikšto vandenį ir Atgailos ašaras“, sakė šv. Ambraziejus.

Bažnyčia yra šventųjų nusidėjėlių bendrija

Kristus „mylėjo Bažnyčią ir atidavė už ją save, kad ją pašventintų“ (Ef 5, 25-26); su Bažnyčia, kaip savo sužieduotine, jis susivienijo; ją, kaip savo Kūną ir pilnatvę, jis pripildė savo dieviškų dovanų; per ją visiems žmonėms išlieja savo tiesą ir malonę. Tačiau ir Bažnyčios nariai yra nuolat gundomi ir dažnai nelaimingai krinta į nuodėmę. Todėl „Kristus, būdamas „šventas, nekaltas, tyras“ (Žyd 7, 26), nepažinęs nuodėmės (plg. 2 Kor 5, 21), atėjo, kad atsisteistų už tautos nuodėmes (plg. Žyd 2, 17), o Bažnyčia, savo prieglobstyje apglėbusi nusidėjėlius, šventa ir drauge nuolat apvaloma, visuomet yra atsidėjusi atgailai ir atsinaujinimui.

Atgaila Bažnyčios gyvenime ir liturgijoje

Dievo tauta nuolat ir įvairiais būdais atgailauja ir atgaila nuolat tobulinasi: savo kantrybe vienijasi su Kristaus kančia, vykdo gailestingumo bei meilės darbus, vis labiau gyvena pagal Kristaus Evangeliją. Šitaip ji tampa pasauliui sugrįžimo į Dievą ženklu. Visa tai Bažnyčia pabrėžia savo veikloje ir pašventina savo liturgijoje, kai tikintieji atgailos šventime prisipažįsta nusidėję ir prašo Dievą bei artimą atleidimo, kai klausosi skelbiamo Dievo žodžio, kai meldžiasi, kai dalyvauja Eucharistijoje, kurioje taip pat esama atgailos elementų.

Atgailos sakramente jie „gauna iš Dievo pasigailėjimą, jam padarytų nusikaltimų dovanojimą ir drauge yra sutaikinami su Bažnyčia, kurią sužeidė savo nuodėmėmis ir kuri savo meile, pavyzdžiu bei maldomis darbuojasi jų atsivertimui“.

Susitaikymas su Dievu ir Bažnyčia

Nuodėmė yra žmogaus nusižengimas Dievui, kuriuo nutraukiamas bičiulystės ryšys. Todėl atgaila labiausiai siekia, kad vėl pamiltume Dievą ir jam atsiduotume. Gailestingą Dievą malone nusidėjęs įžengia į atgailos kelią, kad grįžtų pas Tėvą, „kuris mus pirmas pamilo“ (*1 Jn 4, 19*), pas Kristų, kuris paaugojo save už mus, ir pas Šventąją Dvasią, kuri dosniai mums išlieta. Atgaila visuomet sutaikina ir su artimu.

Kaip žmonės dažnai drauge veikia, kad padarytų blogį, taip vienas kitam tepadeda ir atgailauti, kad Kristaus malone išsivaduočiau iš nuodėmės ir kartu su visais geros valios žmonėmis kurtų pasaulyje teisingumą ir taiką.

Sutaikinimo sakramentas ir jo dalys

Nusidėjęs Kristaus mokiny, Šventosios Dvasios paskatintas švęsti Atgailos ir Sutaikinimo sakramentą, pirmiausia privalo visa širdimi atsigręžti į Dievą. Šis slapčiausias širdies atsivertimas, apimantis gailestį dėl nuodėmės ir pasiryžimą gyventi naujai, atlikus Bažnyčiai išpažintį ir jos paskirtą atgailą, taip pat išreiškia troškimą pasitaisyti. Taigi Dievas atleidžia nuodėmes per Bažnyčią, kuri veikia kunigų patarnavimu.

Tarp atgailaujančiojo veiksmų pirmasis esti gailestis, tai yra skausmas ir bjaurėjimasis padaryta nuodėme, tvirtai pasiryžtant ateityje nebe nusidėti. Iš tikrųjų mums būtina ateiti į Kristaus karalystę per visišką vidinį pasikeitimą.

Atgailos sakramentui priklauso nuodėmių išpažinimas. Jis seka po to, kai Dievo akivaizdoje žmogus pažįsta save ir gailisi dėl nuodėmių. Nuodugnus sąžinės tyrimas ir išorinis sąvęs nuteisimas turi vykti Dievo gailestingumo šviesoje. Išpažintis glūdi atgailaujančiojo apsisprendime atverti savo širdį Dievo tarnui. Šiame dvasiniame teisme Dievo tarnas atstovauja Kristui ir, turėdamas galią nuodėmes atleisti ar sulaikyti, skelbia nuosprendį.

Tikras atsivertimas baigiamas atsilyginimu už nuodėmes – kai pataisomas gyvenimas ir atlyginami padaryti nuostoliai. Atsilyginimo pobūdis ir dydis turi būti tinkamas atgailaujančiajam, kad kiekvienas atitaisytų jo pažeistą tvarką ir būtų pagydytas tais vaistais, kurie atitinka jo negalią. Dėl to ir atsilyginimas turi būti kaip vaistas prieš nuodėmę ir kuriuo nors požiūriu atnaujinantis gyvenimą.

Per sakramentinę išpažintį nusidėjęs Bažnyčios atstovui išreiškia savo atsivertimą, o Dievas atleidžia išrišimo ženklą. Taip užbaigiamas Atgailos sakramentas. Juo Tėvas priima sugrįžtantį sūnų, Kristus ant savo pečių paima paklydusią avį ir sugrąžina į aividę, o Šventoji Dvasia vėl pašventina savo šventovę ir dar pilniau joje reiškiasi. Tai akivaizdžiai matyti, kai iš toli sugrįžusį paklydėlį sūnų Bažnyčia su dideliu džiaugsmu vėl pakviečia iš naujo ir uoliau dalyvauti prie Viešpaties stalo.

Žmogaus ir visuomenės gyvenime nuodėmė padaro daug ir įvairių žaizdų. Dėl to vaistai, kuriuos mums teikia atgaila, skirtingi. Kas sunkia nuodėme nutraukė vienybę su Dievu, yra šaukiamas atgaila vėl sugrįžti į malonės gyvenimą. Kas iš silpnumo įpuola į lengvas nuodėmes, Atgailos ir Sutaikinimo sakramentu įgyja jėgų pasiekti visišką Dievo vaikų laisvę.

Kad gautų išganingą Atgailos ir Sutaikinimo sakramento pagalbą, tikintysis privalo kunigui išpažinti visas ir kiekvieną sunkią nuodėmę, kurią prisimena ištyręs sąžinę. Net ir lengvai nusidėjęs labai naudinga dažnai ir stropiai naudotis šiuo sakramentu. Tačiau čia svarbu ne apeigų atlikimas ar kokios nors psichologinės pratybos, bet uolios pastangos augti Krikšto malone. Kai atgailaujantieji išpažįsta ir lengvas nuodėmes, jie tampa vis panašesni į Kristų ir jautresni Šventosios Dvasios balsui.

Šio sakramento išganingam veikimui visiškai atsiskleisti reikia, kad jis iš esmės apimtų visą tikinčiojo gyvenimą ir būtų uolios tarnybos Dievui bei artimui mokykla.

Švęsdama šį sakramentą Bažnyčia skelbia savo tikėjimą, dėkoja Dievui už laisvę, kuria Kristus mus išvadavo, ir aukoja savo gyvenimą kaip dvasinę auką Dievo didybės šlovei, skubėdama į susitikimą su Kristumi Viešpačiu.

Atgailos ir sutaikinimo šventimas

Visa Bažnyčia kaip kunigiškoji tauta skirtingais būdais dalyvauja jai Dievo patikėtoje sutaikinimo veikloje. Ji ne tik Dievo žodžiu kviečia nusidėjęlį į atgailą, bet ir užtaria jį; su motinišku rūpestingumu bei jautrumu ji pasitinka atgailaujantįjį, kad šis pažintų ir išpažintų savo kaltes bei patirtų gailestingumą Dievo, kuris tik vienas gali atleisti nuodėmes. Dar daugiau, pati Bažnyčia atgailaujančiajam yra sutaikinimo ir atleidimo įrankis, atėjęs per apaštalus ir jų įpėdinius iš Kristaus.

Bažnyčia Atgailos ir Sutaikinimo sakramento tarnystę vykdo per vyskopus ir kunigus, kurie skelbdami

Dievo žodį kviečia tikinčiuosius atsiversti, Kristaus vardu ir Šventosios Dvasios galia skelbia ir suteikia jiems nuodėmių atleidimą. Atgailos sakramento teisėtas teikėjas yra kunigas, pagal kanonus turintis galią suteikti išrišimą. Tačiau ir kiekvienas kunigas, nors ir neskirtas klausyti išpažinčių, gali visiškai teisėtai atleisti nuodėmės mirties pavojuje esantiems atgailaujantiems. Nuodėmklausys atlieka tėvo pareigas, kai priima atgailaujantį nusidėjėlį ir moko tiesos, kai nurodo žmonėms Dievo Tėvo gailestingumą bei Gerojo Ganytojo Kristaus meilę.

Atgailos ir Sutaikinimo sakramento šventime atgailaujantysis turi reikšmingiausią dalį. Kai jis, tinkamai pasirengęs, naudoja šia Kristaus įsteigta išganymo priemone ir išpažįsta savo nuodėmes, tada atlieka esminę sakramento dalį, kurią kunigas atbaigia Kristaus vardu tariamais išrišimo žodžiais. Taip savo gyvenime tikintysis patiria ir skelbia Dievo gailestingumą ir drauge su kunigu dalyvauja nuolat atsinaujinančios Bažnyčios liturgijoje.

Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas švenčiamas bažnyčioje, kuri yra sakramentinė erdvė, o švęsti galima bet kuriuo laiku ir visomis dienomis. Kiekvienas tikintysis turi žinoti dieną ir valandą, kada kunigai klauso išpažinčių. Būtina visiems įprasti išpažinties ateiti nustatytomis valandomis, ne per Mišias. Juk Eucharistijos šventimas turi būti branginamas. Gavėnios laikas yra tinkamiausias švęsti Atgailos ir Sutaikinimo sakramentą, nes jau Pelenų dieną suskamba iškilmingas kvietimas Dievo tautai: „Atsiverskite ir tikėkite Evangelija“. Dėl to svarbu, kad gavėnioje būtų nustatytos kelios dienos atgailai ir sutaikinimui švęsti, idant visiems tikintiesiems būtų proga susitaikyti su Dievu bei artimu ir Didžiojo Velykų Tridienio slėpinį švęsti atnaujinta širdimi.

Atgailos ir Sutaikinimo sakramento šventimui kunigas ir atgailaujantysis pirmiausia pasirengia malda. Kunigas meldžia Šventosios Dvasios šviesos ir meilės. Atgailaujantysis palygina savo gyvenimą su Kristaus pavyzdžiu bei žodžiais ir meldžia Dievą nuodėmių atleidimo.

Kunigas broliškai priima atgailaujantįjį, nuoširdžiai pasveikindamas. Atgailaujantysis žegnojasi: „Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“. Drauge gali žegnotis ir kunigas. Kunigas trumpai paragina atgailaujantįjį pasitikėti Dievu. Jei atgailaujantysis nepažįstamas nuodėmklausui, jis turėtų trumpai nurodyti savo padėtį, paskutinės išpažinties laiką, sunkumus gyvenant krikščioniškai ir visa, kas kunigui naudinga žinoti, kad šis tinkamai atliktų savo pareigą.

Po pasisveikinimo ir prisistatymo kunigas arba pats atgailaujantysis perskaito tinkamą ištrauką iš Šventojo Rašto. Galima skaityti Šventąjį Raštą dar ruošiantis sakramentui, nes Dievo žodis apšviečia tikintįjį, kad pažintų nuodėmes, kviečia jį pasitaisyti ir pasitikėti Dievo gailestingumu.

Tada atgailaujantysis išpažįsta savo nuodėmes gailėsčio akto formule (pvz., „Prisipažįstu...“). Kunigas,

jeigu reikia, padeda atlikti išsamesnę išpažintį, ragina nuoširdžiai gailėtis už nuodėmes, tinkamais patarimais paruošia atgailaujantįjį naujam gyvenimui ir, jei būtina, primena krikščionio pareigas. Jeigu atgailaujantysis padarė nuostolį ar papiktinimą, nuodėmklausys pareikalauja pasižadėti, kad tinkamai atlygins ir atitaisys. Paskui kunigas paskiria atgailą, kuri turi būti ne tik atsisteisimas už praeities nuodėmes, bet ir pagalba naujam gyvenimui bei vaistas silpnybėse. Dėl to atgaila turi atitikti, kiek įmanoma, nuodėmių sunkumą ir prigimtį. Tai gali būti: malda, savęs atsižadėjimas, ypač patarnaujant artimui, gailestingumo darbai, kuriais išryškėja, kad nuodėmė bei jos atleidimas turi ir bendruomeninį pobūdį.

Gintaro Česonio nuotrauka

Po to atgailaujantysis savo gailėstį ir pasiryžimą gyventi naujai išreiškia malda, kuria prašo Dievą atleidimo. Tinka, kad malda kiltų iš Šventojo Rašto, pvz.: „Viešpatie Jėzau Kristau, Gyvojo Dievo Sūnau, pasi-gailėk manęs, nusidėjėlio“. Atgailaujančiajam pabaigus maldą, kunigas, iškėlęs virš jo abi rankas ar bent dešinę, taria išrišimo formulę: „Dievas, gailestingumo Tėvas, savo Sūnaus mirtimi ir prisikėlimu sutaikęs pasaulį su savimi ir atsiuntęs Šventąją Dvasią nuodėmėms atleisti, per Bažnyčią tesuteikia tau atleidimą ir ramybę. Aš tave išrišu iš tavo nuodėmių vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“. Tardamas paskutinius žodžius, kunigas peržegnoja atgailaujantįjį, šis irgi gali persižegnoti. Atleidimo žodžiai skelbia, kad atgailaujančiojo sugrįžimas kyla iš Dievo gailestingumo, atskleidžia ryšį tarp atgailaujančiojo sugrįžimo ir Kristaus Velykų slėpinio, pagaliau pabrėžia Bažnyčios vaidmenį Sakramente, nes sutaikinimas su Dievu išmeldžiamas ir suteikiamas Bažnyčios tarnyste.

Gavęs nuodėmių atleidimą, atgailaujantysis išpažįsta Dievo gailestingumą ir jam dėkoja Šventojo Rašto žodžiais, pvz.: „Šlovinkim Viešpatį, nes jis geras. Nes amžina ištikimoji jo meilė“. Po to kunigas atsiveikina, sakydamas, pvz., „Viešpats atleido tau nuodėmes. Eik ramybėje“. Atgailautojas iš naujo priima ramybę, kuri buvo prarasta per nuodėmę. Šitaip vėl prasideda krikščioniui deramas gyvenimas.

